

Tordis Agnete Trovik:

Er det nødvendig å erstatte ekstraherte tenner?

Det er nødvendig å forstå årsaker til tanntap og følger av et tanntap for å forhindre for tidlige eller unødvendige ekstraksjoner. Doktorgradsarbeidet dreier seg om å studere årsaker (og validitet av årsak) til ekstraksjon av en permanent tann/tenner blant voksne pasienter i 1998 og gjennom de siste 30 år. Forklaringsfaktorer for *tannlegens anbefaling*, og *pasientens ønske* om en erstatning etter ekstraksjonen ble dessuten studert. I hvor stor grad er tannlege og pasient enige om behandlingsbehovet og hvilke faktorer påvirker graden av enighet? Studien er basert på tidligere nasjonale tverrsnittsundersøkelser (1968 og 1988), og på data fra en landsdekkende undersøkelse utført i 1998.

1500 tannleger (40 % av alle tannleger i Norge) ble trukket tilfeldig fra Den norske tannlegeforenings medlemsliste i 1998, med svarprosent på 67 %. Tannlegene rapporterte om «ingen» til 10 ekstraksjonspasienter i alderen 10–92 år behandlet i løpet av en periode på to uker. Opptil 14 tenner ble ekstrahert per pasient. Omtrent halvparten av pasientene fikk trukket visdomstenner eller tenner i forbindelse med tannregulering. Disse pasientene ble utelukket fra studiene om erstatningsbehov. Bare intakte, permanente tenner og periapikale røntgenbilder ble benyttet i studien av validitet av ekstraksjonsdiagnosen.

Pasienter beholder tennene sine lenger

Halvparten av tannlegene hadde ekstrahert tenner i løpet registreringsperioden. Blant personer under 45 år var karies den vanligste årsak til ekstraksjon og periodontal sykdom vanligst blant de eldre pasientene. Andelen ekstraksjoner pga. karies var lavere i 1988 enn i 1968 mens det var ingen forskjell mellom 1988 og 1998. Andelen ekstraksjoner pga. periodontal sykdom har vært stabil over 30 år. Mindre enn en tredjedel av de tennene som det var mulig å måle på (65 % i 1998) hadde mer

enn 50 % festetap. For både karies og periodontal ekstraksjonsårsak indikerer resultatene at voksne pasienter beholder tennene sine omtrent 10 år lengre i 1998 sammenlignet med for 10 år siden.

Flere pasienter enn tannleger ønsker å erstatte en ekstrahert tann.

Etter tannlegens mening hadde 30 % av pasientene et klart erstatningsbehov etter tannekstraksjonen, i 29 % var kasus diskutabel mens 41 % ikke hadde behov for erstatning. Tanntype og antall tenner som ble ekstrahert samtidig var de viktigste forklaringsfaktorene for at tannlegen helt klart anbefalte en erstatning. Når pasienter der erstatningsbehovet var diskutabelt også ble inkludert i analysen, økte sannsynligheten for at tannlegen anbefalte en erstatning for en fortann eller premolar fra 13 til 21 ganger, sett i forhold til om pasienten hadde fått ekstrahert en molar.

Omtrent halvparten av pasientene mente at en erstatning var nødvendig/absolutt nødvendig, mens 16 % ikke hadde bestemt seg den dagen tannen ble ekstrahert. Analysene viste en 14 ganger større sannsynlighet for at pasienten ville ønske en erstatning dersom tannen var en fortann eller hjørnetann, sammenlignet med dersom tannen var en molar, og fire ganger så stor dersom tannen var en premolar. Å ekstrahere flere tenner samtidig, samt å *ikke* tro på at man kan beholde sine egne tenner livet ut, økte sannsynligheten for at pasienten ønsket å få de tapte tennene erstattet.

Alder, kjønn, praksissted eller pasientens utdanningsnivå hadde ingen betydning for tannlegens anbefaling eller pasientens ønske om tannerstatning, heller ikke pasientens holdninger til hvordan tennene ser ut eller til hvordan tannsettet fungerer (pasientens ønske).

I 30 % av tilfellene hadde tannlege og pasient ikke sammenfallende syn på hvorvidt den ekstraherte tannen skulle erstattes eller ikke (pasient = ja/tannlege = tja: 16 %, pasient = ja/tannlege = nei: 5 %,

Tordis Agnete Trovik disputerte 10. desember 2002 for den odontologiske doktorgrad ved Universitetet i Bergen med avhandlingen «Tooth extraction in general dental practice: A study of time trend, normative and perceived need for replacement». Bedømmelseskomiteen bestod av professor, dr. odont. Eli Schwarz, AADR/IADR, USA, dosent, odont. dr. Eeva Widström, STAKES, Finland og førsteamanuensis, dr. odont. Erik Skaret, Det odontologiske fakultet, Bergen.

pasient = nei/tannlege = ja: 2 %, pasient = nei/tannlege = tja: 7 %, pasient = vet ikke: 15 %). I 55 % av tilfellene var tannlege og pasient enige. Sammenfallende syn var mest sannsynlig dersom en fortann eller en molar ble ekstrahert av en eldre tannlege i privat sektor, og for en kvinnelig pasient. Sannsynligheten for å ikke erstatte tannen var størst dersom en molar ble ekstrahert av en eldre tannlege.

Konklusjoner

Doktorgradsarbeidet viser at årsak til tannekstraksjon har vært relativt stabil det siste tiår. Når karies eller periodontal sykdom var årsak til tannekstraksjonen indikerte funnene at befolkningen beholder tennene sine 10 år lenger i 1998 sammenlignet med i 1988. En større andel av pasienter enn tannleger synes det er nødvendig å erstatte et tanntap. Hvorvidt tannen er synlig eller ikke er den viktigste enkeltfaktor som påvirker tannlegen eller pasienten til å anbefale/ønske en erstatning for en ekstrahert tann.

Takk

Mange tannleger har gjort en stor innsats i forbindelse med dette arbeidet. Jeg ønsker å takke for dette!

Adresse: Årstadveien 17, 5009 Bergen.
E-post: tordis.trovik@odont.uib.no